

цьому, написаному в юні роки вальсі, як і в інших творах Шопена, вкладено глибокий зміст. Ця невелика п'єса - лірична сповідь, що відображає глибинні почуття юного автора.

Таким чином, у більшості творів Ф. Шопена втілений глибокий емоційний зміст, що не лежить на поверхні й не залежить тільки від характеру музичних тем. Не менш важлива, ніж емоційна наповненість його тем, для розкриття змісту його музики форма творів Шопена. Саме у формі, в зіставленні закінчених емоційно різних розділів, приховано авторський задум.

Висновки. Новаторство Ф. Шопена визначалось перш за все його виконавським мистецтвом. Подібно Ф. Лісту, він створив докорінний переворот в мистецтві фортепіанної гри, наповнивши його новим змістом. Результатом новаторських пошуків у Ф. Шопена стало те, що він відродив на романтичній основі жанр прелюдії, створив зразки художнього (концертного) етюд, надав класично досконалу форму жанрам ноктюрну та експромту, виступив творцем інструментальної балади, риси якої притаманні багатьом його творам, перетворив на самостійний жанр скерцо, створив чудовий зразок романтичної фантазії тощо.

У цілому творчості Ф. Шопена властиві гармонійність та ясність мислення. Його музика далека як від зайвої романтизації, так і від академічної холодності. Вона безпосередня, народна у своїй основі, волелюбна, в ній немає місця нещирості. Дві сторони натури Шопена - ясність розуму і тремтливості емоційного життя, - визначили зміст його творчості, який з одного боку розкриває неосяжний світ почуттів, а з іншого - тонку роботу думки. Тому кожен твір Шопена - своєрідна загадка, що вимагає не тільки співпереживання, але й активної розумової діяльності.

Музика Ф. Шопена, так само, як і його особистість - явище унікальне, й "для того, щоб його до кінця зрозуміти і передати, треба цілком, всією душею зануритись саме в його єдину душу" [8; 44].

Література

1. Бэлза И. Польская музыкальная культура. – М., 1968. – 322 с.
2. Бэлза И. Фридерик Францишек Шопен. – М., 1960, 1968. – 212 с.
3. Игумнов К. Н. Выдержки из высказываний о Шопене. – М., 1968. – 144 с.
4. Кремлев Ю. А. Очерк Жизни и творчества Ф. Шопена. – М.: Музыка, 1971. – 111 с.
5. Кушова Е. В. Инновационные процессы в музыкальном искусстве: Навч. пос. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – 124 с.
6. Лист Ф. Шопен, 2 изд., М. – Л., 1956. – 56 с.
7. Мазель Л.А. Исследование о Шопене. – М., Сов. Композитор, 1971. – 356 с.
8. Нейгауз Г.Г. Поэт фортепиано. – М.: Музгиз, 1963. – 133 с.
9. Пасхалов В. Шопен и польская народная музыка. – Л. – М., 1949. – 76 с.
10. Рубинштейн А. Музыка и ее представители. – М., 1981. – 356 с.
11. Способин И.В., Музыкальная форма. – М., 1980. – 254 с.
12. Хитрик И. Лирический дневник Шопена. – Москва - Париж - Нью-Йорк: "Третья волна", 2001. – 145 с.

УДК 372.832. "196" (477)

Ярош Н.В.

аспірантка Сумського державного
педагогічного університету ім.А.С.Макаренка

ИНТЕГРИРОВАНИЕ ЗНАНИЙ У ШКОЛЬНОМ КУРСЕ СУСПЕСТВОЗНАВСТВА (60-ті рр. XX ст.)

*У статті розкриваються особливості інтегрування знань у курсі суспільствознавства з предметами природничого і гуманітарного циклу. Було встановлено, що поєднання знань давало можливість більш повно розкрити основні поняття і факти з даного предмету. **Ключові слова:** інтеграція, міжпредметні зв'язки, взаємозв'язок, суспільствознавство.*

Ярош Н.В. Интегрирование знаний в школьном курсе обществоведения (60-е гг. XX ст.)

В статье раскрываются особенности интеграции знаний в курсе обществоведения с предметами естественнонаучного и гуманитарного цикла. Было установлено, что сочетание знаний давало возможность более полно раскрыть основные понятия и факты по данному предмету.

Ключевые слова: интеграция, межпредметные связи, взаимосвязь, обществознание.

Yarosh N. Integration of knowledge is in the school course of обществоведения (60th XX of century)

The article covers features of integrating social science knowledge in the course of things natural and humanities. It was found that the combination of knowledge made it possible to reveal more fully the basic concepts and facts on this subject.

Keywords: integration, cross-curricular approach, relationship, social science.

Постановка проблеми. Швидкі зміни, що відбуваються останнім часом в суспільстві, а також постійне збільшення наукової інформації роблять надзвичайно актуальною проблему оновлення змісту освіти. Головними напрямками такого оновлення є, на думку спеціалістів, її гуманізація, гуманітаризація та інтеграція. Завданням сучасної загальноосвітньої школи є формування цілісної системи універсальних знань, умінь і навичок, що не можливо без здійснення інтегрування знань в процесі навчання. Саме міжпредметні зв'язки

дозволяють виділити головні елементи змісту освіти, передбачити розвиток систематизації ідей, понять, загальнонаукових прийомів навчальної діяльності, можливості комплексного застосування знань з різних предметів під час трудової діяльності учнів. Необхідність зв'язку між учбовими предметами диктується також дидактичними принципами навчання, виховними завданнями школи, зв'язком навчання з життям, підготовкою учнів до практичної діяльності. Ці зв'язки в шкільному навчанні є конкретним відображенням інтеграційних процесів, що відбуваються сьогодні в науці і в житті суспільства. Вони відіграють важливу роль в підвищенні практичної і науково-теоретичної підготовки учнів, істотною особливістю якої є оволодіння школярами узагальненим характером пізнавальної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема інтеграції змісту освіти розглядалася ще з часів Яна Амоса Коменського, але її систематичне дослідження почалося лише в другій половині ХХ століття. Розглядом цієї проблеми займалися такі відомі педагоги як В.В.Давидов, І.Я.Лернер, В.О.Онищук, В.Ф.Паламарчук, М.М.Скаткін, В.О.Сухомлинський та інші.

Окремі питання цієї проблеми розглядалися також у працях М.Б.Євтуха, В.І.Бондара, І.Д.Беха, М.С.Вашуленка, І.А.Зязюна, Н.Г.Ничкало, О.В.Сухомлинської, М.Д.Ярмаченка та інших.

Проблема інтегрування знань з основ наук в курсі суспільствознавства з предметами гуманітарного циклу знаходить своє відображення в ряді статей Р.Б. Вендровської, М.М. Винокурової, П.Г. Кулагіна, П.С. Лейбенгруба, Л.М. Панчешникової, М.Г. Соловйової. Певну оцінку питання бачимо в ряді праць А.В. Дружкової, В.І. Мазуренко, М.П. Овчинникової, І.Я. Тонконогого, С.В. Щепрова.

Проте аналіз літератури свідчить про недостатнє використання в практиці роботи сучасної школи історико-педагогічного досвіду інтегрування знань в курсі суспільствознавства.

Метою статті є виявити найбільш оптимальні шляхи і форми інтегрування знань з основ наук при вивченні суспільствознавства в загальноосвітніх школах в 60-х рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Зміст освіти в середній школі потребує встановлення найбільш доцільних та ефективних зв'язків між предметами в процесі навчання основам наук. Здійснення міжпредметних зв'язків – це необхідна умова для формування в учнів цілісного уявлення про світ, розуміння основних закономірностей розвитку природи і суспільства. Курс суспільствознавства допомагає випускникам систематизувати і узагальнити знання, завершує формування світогляду учнів.

Проблему інтегрування знань можна розглядати з різних аспектів. Найважливіша – це встановлення раціональних та ефективних міжпредметних зв'язків для формування світогляду підростаючого покоління. Саме предмети гуманітарного циклу допомагали розкрити закони суспільного розвитку, сприяли появі в учнів високих громадянських почуттів, поглядів, інтересів [1, с. 47].

На думку педагога-практика В.С. Шувалова, міжпредметні зв'язки в курсі суспільствознавства доцільно поділяти за такими видами:

1. Зв'язок як узагальнення цілого ряду теоретичних положень для встановлення закономірностей, висновків.
2. Зв'язок як ілюстрація вивчаючого матеріалу.
3. Зв'язок як повторення вивченого матеріалу, а саме перехід від загальних законів до пояснення фактів, відомих учням.
4. Прямий зв'язок – матеріал співпадає за змістом.
5. Зворотній зв'язок.

Звичайно, що такий поділ умовний, але автор вважав, що він допоможе вчителю суспільствознавства краще продумати в кожному конкретному випадку форму таких зв'язків і вибрати відповідні прийоми [6, с. 33].

В процесі формування світогляду перед вчителем виникала проблема здійснення певних зв'язків при вивченні законів суспільного розвитку. Вона є особливо актуальною при встановленні міжпредметних зв'язків з історією. Як відомо, що між цими двома предметами існує тісний зв'язок, який проявлявся:

- у змісті двох навчальних дисциплін;
- у світоглядних висновках, до яких підводить учнів вивчення цих предметів;
- у загальних для обох курсів методів вивчення суспільних явищ;
- у вирішенні загальних виховних завдань.

Але разом з тим, ці курси зберігали свій індивідуальний підхід до вивчення суспільних явищ. Тому під час міжпредметних зв'язків в ході вивчення законів суспільного розвитку важливо встановити такий зв'язок у викладанні предметів, щоб досягти взаємного збагачення і поглиблення знань учнів [1, с. 47].

В процесі вивчення історії учні на конкретному матеріалі знайомилися з виникненням, розвитком та зміною суспільно-економічних формацій, отримували уявлення про життя різних народів, формували найважливіші поняття, знайомилися з культурними досягненнями народів та ін. Історія давала знання, на основі яких учні в курсі суспільствознавства могли значно міцніше засвоїти найважливіші положення історичного матеріалізму. При вивченні важливих положень історичного матеріалізму учні згадували ряд фактів з історії, які дозволяли зробити потрібні висновки і узагальнення. Наприклад, показуючи значення продуктивних сил в суспільному розвитку, доцільно згадати головні віхи удосконалення знарядь виробництва [5, с. 17].

Досвід показав, що оволодіння учнями історичними знаннями дозволяло не тільки опиратися на ці знання з метою ширшого узагальнення при вивченні діалектичного та історичного матеріалізму, але і

використовувати їх для конкретизації різних положень курсу суспільствознавства. На вивчення окремих тем із суспільствознавства відводилась невелика кількість годин у зв'язку з тим, що у їх зміст включалися знання отримані з історії СРСР, новітньої історії та з інших тем. Це дозволяло глибше розкрити ряд інших важливих проблем за короткий проміжок.

Сприяючи кращому засвоєнню матеріалу курсу суспільствознавства, знання учнів з історії в свою чергу збагачувалися, поглиблювалися в результаті знайомства з важливими положеннями філософії і політичної економіки, доповнювалися новим фактичним матеріалом. Вплив суспільствознавства на поглиблення історичних знань учнів, на розвиток умінь аналізувати історичні факти, події, посилювався, адже курс суспільствознавства викладався протягом всього навчального року. Таким чином, уже в першій чверті учні знайомилися з деякими положеннями філософії, економіки і застосовували ці знання при вивченні історії [4, с. 23-24].

У вивченні суспільствознавства важливе місце відводилося знанням з літератури. Спираючись на матеріал цього курсу, а також інші знання, вчитель розкривав значення мистецтва як однієї з форм суспільної свідомості. Вчителі обох предметів на уроках суспільствознавства часто організовували диспути, конференції з питань світогляду, моралі. Практикувалось написання творів на уроках літератури і суспільствознавства, в яких випускники повинні були показати знання з двох предметів.

Не менш важливе значення відігравав зв'язок суспільствознавства з економічною географією. Цей курс давав знання з географії природних і трудових ресурсів, перспективи розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту нашої країни.

Зміст курсу суспільствознавства розрахований на те, що перед його вивченням учні повинні володіти певним багажем природничих знань. Так, курс хімії збагачуючи знаннями про склад речовин, їх властивості, сприяв формуванню в учнів діалектико-матеріалістичного світогляду. Вивчаючи, наприклад, властивості хімічних елементів, властивості утворюваних сполук по групах періодичної системи елементів Д.І. Менделєєва дозволяло на уроках суспільствознавства краще показати учням взаємозв'язок речовин і явищ, прояви законів діалектики [4, с. 26-27].

При вивченні фізики учні отримували знання про рух матерії, будову атома, закони збереження та перетворення енергії. Учні підводилися до розуміння об'єктивності законів природи, можливості їх пізнання. Ті поняття і закономірності, з якими вони знайомилися в курсі фізики, відігравали значну роль у формуванні певного світогляду учнів.

Знання отримані на уроках біології дозволяють учням в курсі суспільствознавства краще засвоїти матеріал про первинність матерії і вторинність свідомості, про пізнання світу [4, с. 28].

В ряді шкіл проводились педагогічні наради, семінари, на яких заслуховувались повідомлення про завдання і зміст суспільствознавства, обговорювались взаємні зв'язки навчальних дисциплін. Так, в Роменській середній школі № 7 (Сумської області), 14 січня 1963 року була проведена спеціальна педагогічна нарада, на якій зазначалось: "...потрібно здійснювати зв'язок "Суспільствознавства" з іншими предметами (фізика, хімія, природознавство, література, математика)" [2, арк. 55].

Вчитель суспільствознавства Чумаченко А.А. Кам'янської середньої школи Лебединського району Сумської області у своїй доповіді висловив думку, що вчитель повинен залучати знання всіх предметів, особливо при вивченні основ матеріалістичної філософії (на уроках суспільствознавства). Вивчаючи тему "Діалектичний та історичний матеріалізм – основа наукового світогляду" вчитель повинен продумати, які саме теми з різних предметів шкільної програми учням потрібно повторити – з історії, хімії, біології, фізики, географії [3, арк. 20].

Для успішного використання міжпредметних зв'язків вчитель повинен опиратися на спільну цілеспрямовану роботу і допомогу шкільного колективу, особливо вчителів старших класів. Саме введення суспільствознавства вимагало від учителів природничих і гуманітарних дисциплін більш детального і глибшого продумування зв'язків свого предмету з суспільствознавством та іншими предметами, підготовки і здійснення плану, направлено на посилення роботи школи для формування наукового світогляду учнів.

Визначаючи місце суспільствознавства в системі всіх навчальних дисциплін середньої школи, потрібно звернути увагу на те, що вивчення цього курсу сприяло усвідомленню учнями зв'язку, який існував між різними навчальними предметами. Вивчення в курсі суспільствознавства загальних законів розвитку дозволяло глибше засвоїти конкретні закони різних областей знань і зрозуміти деякі важливі зв'язки між змістом основ наук, які вивчалися в середній школі. Введення суспільствознавства сприяло підвищенню ролі кожного навчального предмету в формуванні наукового світогляду учнів [4, с. 30].

Висновки. Таким чином, інтегрування знань в курсі суспільствознавства передбачало поєднання матеріалу з такими шкільними предметами як історія, література, хімія, біологія, математика та ін. Це сприяло активізації пізнавальної діяльності учнів, допомагало на основі суспільних процесів розкрити основні поняття і факти, озброїти їх глибокими та міцними знаннями, збагаченню життєвого досвіду старшокласників, формуванню в учнів наукового світогляду, розумінню закономірностей розвитку суспільства.

1. Вендровская Р.Б. Межпредметные связи истории и обществоведения. / Р.Б. Вендровская // Преподавание истории в школе. – 1973. - № 1. – С. 46-52.
2. Державний архів Сумської області (далі ДАСО). – Ф. Р – 6659, оп. 1, спр. 10. – 110 арк.
3. Держархів Сумської області. – Ф. Р – 3640, оп. 1, спр. 459. – 219 арк.
4. Изучение обществоведения в средней школе / Под ред. А.Т. Кинкулькина, В.И. Мазуренко, С.В. Щепрова. – М.: Просвещение, 1965. – 404 с.
5. О преподавании обществоведения в выпускных классах средних школ в 1963/63 учебном году. Методическое письмо. / Под ред. А.Т. Кинкулькина, В.И. Мазуренко. – М.: Учпедгиз, 1963. – 48 с.
6. Шувалов В.С. Межпредметные связи в курсе «Обществоведение». / В.С. Шувалов // Преподавание истории в школе. – 1968. - № 4. – С. 32-36.

УДК 37.004.588

Ніколенко Н.В.

викладач Сумського державного
педагогічного університету ім.А.С.Макаренка

РОЛЬ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ РІДНОГО КРАЮ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті аналізується комплексне використання та систематизація інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у краєзнавстві в загальноосвітніх навчальних закладах. Особлива увага приділяється аналізу можливостей використання даних технологій. У роботі розкрито вплив ІКТ на розвиток здібностей учнів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, краєзнавство, краєзнавча робота, метод проекту, мультимедіа.

Ніколенко Н.В. Роль современных информационных технологий в изучении истории родного края в общеобразовательных школах Украины.

В статье рассматривается комплексное использование и систематизация информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в краеведении в общеобразовательных школах. Особое внимание уделяется анализу возможностей использования данных технологий. В работе отображается влияние ИКТ на развитие способностей учеников.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, краеведение, краеведческая работа, метод проектов, мультимедиа.

Nikolenko N. Role of modern information technologies in the study of history of native edge in general schools of Ukraine.

This article discusses the use of complex and systematization of information and communication technologies (ICTs) in the study of local lore in schools. Particular attention is paid to analysis of the possibilities of using dannyah technologies. The paper shows the impact of ICT on the development of the abilities of pupils.

Keywords: information and communication technology, local history, local history work, the method Projects summary, multimedia.

Постановка проблеми. Актуальність теми обумовлена тим, що в умовах сучасного динамічного розвитку суспільства та ускладнення його технічної та соціальної інфраструктури найважливішим стратегічним ресурсом стає інформація. Поряд з традиційними ресурсами впроваджуються інформаційні технології, що дозволяють створювати, зберігати та забезпечувати ефективні способи зображення інформації і через це стають не тільки важливим фактором життя суспільства, але й засобом підвищення ефективності управління всіма сферами суспільної діяльності. При цьому головною передумовою успішного розвитку процесів інформатизації суспільства є інформатизація освіти.

Тому одним із пріоритетних напрямків психолого-педагогічних та методичних досліджень є впровадження комп'ютерних технологій в процес викладання історичного краєзнавства у загальноосвітніх школах.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми та перспективи використання інформативно-комунікативних технологій у навчанні досліджували І.В. Роберт, В.Ю. Биков, І.Є. Булах, М.І. Жалдак, В.К. Конєва, В.В. Одогова, І.В. Синельник, Н.Ф. Тализіна. Саме на особистісних аспектах комп'ютерно-орієнтованих і телекомунікаційних технологій в навчальному процесі акцентує увагу В.М. Мадзігон зазначаючи, що такі технології в навчанні мають відкрити нові шляхи і дати широкі можливості для подальшої диференціації навчання, всебічної активізації творчих, пошукових, особистісно-орієнтованих, комунікативних форм навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам практики [4, С.3–7].

Мета статті полягає у комплексному дослідженні, систематизації та аналізу можливостей використання інформативно-комунікативних технологій у навчанні та їх вплив на розвиток здібностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів.